

stinkt for, hvad der er væsentligt. Det andet problem vedrører bogens disposition. Efter de indledende afsnit behandles udviklingen i kronologisk ordnede kapitler, der dækker bemærkelsesværdigt korte tidsrum: tre, fire eller fem år. Valget af så korte tidsforløb indebærer den fordel, at forfatteren kan gå tæt på den politiske udviklings personer og begivenheder, og tæt på den sociale udvikling, i det omfang den fremtræder i form af lovgivning og af ydre begivenheder som for eksempel protestmanifestationer. På den anden side rummer en disposition med mange meget korte tidsafsnit en fare for at overbetone de mere overfladeprægede politiske og sociale aspekter og at underbetone de længere linier og dybere drivkræfter, for eksempel bag de danske landboreformer. Med sin stramme kronologiske disposition har forfatteren under alle omstændigheder afskåret sig fra at inddrage periodens økonomiske historie, der i sagens natur ikke lader sig behandle som person- og begivenhedshistorie.

Det er enhver ambitiøs synteses skæbne at blive mødt med indvendinger. Men det er også syntesens skæbne at opnå en stærkere gennemslagskraft og virke mere inspirerende end den afgrænsede og sikre mikroforskning, som professor Barton pegede på i sin indledning. Der er ikke tvivl om, at bogens kvaliteter vil blive kendt og værdsat. Den klare og levende beskrivelse af de valgte udviklingsaspekter. De mange præcise informationer, der ikke er behæftede med fejl og misforståelser, som det så ofte er tilfældet med værker af denne art. Og de mange påvisninger af kronologiske og tematiske sammenfald i udviklingen af de enkelte nordiske lande, som vil give stof til eftertanke også blandt nordiske specialister. Det er uundgåeligt, at de komparative kapitelkonklusioner med deres brede linier ud til udviklingen i Europa må rumme synspunkter, der rejser tvivl og som ægger til modsigelse. Men de er med til at gøre bogen til stimulerende læsning også for nordiske fagfæller.

I sin indledning (side x) anfører forfatteren, at han har skrevet sin bog »with a license reserved – perhaps – for the outsider«. En formulering så høflig som stammede den fra en diplomat fra *l'ancien régime*. Men her er ikke behov for undskyldende høflighed. Professor Bartons nordiske fagfæller har grund til at være ham taknemmelig for at have skrevet en bog, som vi selv burde have skrevet, men som vor traditionsbundethed har afholdt os fra. Skandinavisk forskning er godt tjent med professor Barton's velunderbyggede, velskrevne og engagerede fremstilling af de nordiske landes udvikling i en formativ fase af deres egen og Europas historie.

Ole Feldbæk

KLAUS THINGHOLM KRISTENSEN: Når hver fik sin lod. Studier i udskiftning og konjunkturforløb i et midtjysk herred. Landbohistorisk Selskab, 1985. 161 s. 80 kr.

Bogen er en let bearbejdet udgave af forfatterens hovedfagsspeciale: aspekter af udskiftningen i Middelsom herred 1770-1800, og undersøgelsens formål er at klarlægge forløbet af udskiftningen med henblik på spørgsmålet om, hvornår de enkelte udskiftninger blev gennemført, hvem der var initiativtagere samt hvorledes den praktiske udførelse fandt sted. Navnlig slutningen af 1780'erne og midten af 90'erne var den store udskiftningsperiode. Også bøndernes mulige rolle er undersøgt. Ikke overraskende viser bønderne sig aktivt virkende for en jordregu-

lering, men både restanceforhold som spørgsmålet om udskiftningens finansiering kunne få beslutningen til at trække ud. Prisen for en udskiftning i Midtjylland lå på ca. 250 rdl. pr. td. htk.

Undersøgelsens force ligger i dens afgrænsning. Vi får en meget solid viden om bøndernes økonomiske situation, især belyst gennem deres restanceforhold, og sikkert et godt korrektiv til forsiddelsesbegrebet som det eneste mål for fæstebondens vilkår. Også landgilden undersøges. Mens denne var uændret gennem hele perioden, reguleredes indfæstninger og hoveriafløsningssummer i opadgående retning. Også en række praktiske forhold omkring selve udskiftningsarbejdet, set fra landinspektørens side, belyses grundigt.

Når forfatteren derimod vil dokumentere sin tese om, at udskiftningen ikke i nævneværdig grad påvirkedes af forordningerne af 1781 og 1792, men derimod i langt højere grad af de økonomiske konjunkturer, står undersøgelsen noget svagere. Ikke fordi forfatterens påstande nødvendigvis er forkerte, men det statistiske grundlag er unægteligt svagt, når det blot drejer sig om 9 godser og 37 landsbyer. Specielt diskussionen af 1792-forordningen er diskutabel. Når 75% af gårdene var udskiftet forinden, eller blev det af andre grunde, og kun 9 udskiftninger muligvis kan tilskrives forordningen, er det nok klogt at tilslutte sig forfatterens afsluttende bemærkning: at undersøgelsen af Middelsom herred kun har gyldighed for området. Dog må det tilføjes, at udskiftningsforløbet falder ganske godt sammen med uskiftningen i andre dele af landet, hvilket kan indicere, at det nok så meget var økonomien som lovgivningen, der fik indflydelse på udskiftningens forløb. Men beviset herfor har vi stadig tilgode.

Torben Hansgaard

JULIUS SCHOVELIN: Strejkerne i Danmark 1862-1881. Udgivet med indledning og kommentar af Jens Engberg. Århus, Erhvervsarkivet/Universitetsforlaget, 1985. 240 s. 138,75 kr.

I 1882-83 besvarede den nybagte cand.polit. Julius Schovelin Københavns Universitets statsvidenskabelige prisopgave, hvis tekst lød: »Til Belysning af de Momenter, der bestemmer Arbejdslønnens Højde, ønskes en samlet Fremstilling af de Arbejdsnedlæggelser (strikes), der have fundet Sted her i Landet i de sidste 20 Aar, deres umiddelbare Resultater og videre Virkninger«. Besvarelsen blev belønnet med guldmedalje, men aldrig trykt. Den er i manuskript blevet flittigt brugt ved undersøgelser af den tidlige arbejderbevægelses historie og arbejdslønnens udvikling.

Manuskriptet udgives nu godt 100 år efter af Erhvervsarkivet. Det er en nyttig udgivelse. Schovelins fremstilling rummer adskilligt af fortsat interesse for dem, der arbejder med socialhistorie og arbejderbevægelsen. Han diskuterer og ræsonnerer løbende om strejkers nytte og resultater og er overvejende positiv i sin vurdering. Tætheden i tid til begivenhederne gav Schovelin mulighed for ved siden af grundige kildestudier at interviewe nogle af periodens aktører. Det giver fremstillingen en friskhed og informationsværdi, som holder også efter senere studier i samme temaer. Vi kan i dag glæde os over, at Schovelin kun i begrænset omfang honorerede opgavens økonomisk-teoretiske krav, hvilket han blev kritise-